

EUHARISTIJSKI ODGOJ VJERNIKA

»Euharistijski je misterij uistinu središte svete liturgije, dapače svega kršćanskog života. Stoga Crkva, poučena Duhom Svetim, iz dana u dan nastoji da se taj misterij još više istraži i jače od njega živi.« Tako počinje *Uputa o štovanju euharistijskog misterija* koju je izdala Sv. Kongr. obreda 25. V. 1967. (KS, Dokumenti — 5, Zagreb 1967). Ta je uputa *magna carta* zrele, uređene i plodne euharistijske pastoralne prakse!

Tom dokumentu, u kojem su sabrane sve koncilske misli o euharistijskom misteriju, pripravljaio je put Pio XII., osobito enciklikom *Mediator Dei*, i Pavao VI. enciklikom *Mysterium fidei*, koju je izdao neposredno pred četvrto zasjedanje Koncila.

Koncil nije iznio zaokruženog dokumenta o Euharistiji, već su misli razasute po raznim Konstitucijama. Tako je u Konstituciji o svetoj liturgiji (*Sacrosanctum Concilium*), podsjetivši na neke stvari koje se tiču naravi i važnosti Euharistije, utvrdio norme po kojima treba preurediti obrede svete misne žrtve, kako bi svetkovanje ovog misterija bolje omogućilo djelatno i puno sudjelovanje vjernika. Osim toga, proširio je primjenu koncelebracije i pričesti pod obje prilike. U Dogmatskoj konstituciji o Crkvi (*Lumen Gentium*) izložio je vrlo tijesnu povezanost koja postoji između Euharistije i misterija Crkve. Najzad, u drugim dokumentima više puta je iznio važnost euharistijskog misterija u životu vjernika te kako on omogućuje da se osvijetli smisao ljudskog rada i čitave stvorene prirode, ukoliko se u tom misteriju »počela prirode, oplemenjena ljudskim radom, pretvaraju u proslavljeno Tijelo i Krv« (GS 38). Budući da Koncil nije donio posebnog dokumenta o Euharistiji, osjetila se potreba za jednim zaokruženim dokumentom koji bi obuhvatio sveukupnu nauku o tom misteriju. Učinila je to Sv. Kongr. obreda izdajući 25. V. 1967. spomenutu uputu s praktično pastoralnim ciljem, jer »u Euharistiju nije dosta vjerovati, nego je treba celebrirati, častiti, proživljavati« (R. Falsini).

Ova Instrukcija »ne kreće se na razini strogo obredne reforme, nego većma na liniji reforme misaonog i duhovnog stava; njezina je značajka u tome što ima svrhu da odgaja i formira pravi liturgijski duh, da uvede u autentičnu smisao euharistijskog misterija: ne prezentira se kao strogo zakonodavni dokumenat, a još manje kao rubricistički; to je nasuprot autoritativni tekst za orijentaciju i obnovu u shvaćanju Euharistije, u njezinoj celebraciji i u pobožnosti prema Euharistiji« (R. Falsini; vidi Pogovor Uputi od T. Šagi-Bunić, str. 47).

Zbog toga svećenici trebaju imati pred očima da bez ovog dokumenta nije moguće odgajati vjernike u Otajstvu koje je »uistinu središte svete liturgije, dapače svega kršćanskog života« (čl. 1). Iz njega, kao i iz ostalih dokumenata, treba da se »izvedu praktična pravila iz kojih će se vidjeti kako treba kršćanski narod da se vlada prema ovom misteriju da postigne ono znanje i svetost koju je Koncil postavio pred Crkvu kao zadatak« (čl. 2).

Nemoguće je ovdje iznijeti sva načela i smjernice ove Upute, jer bi to bio posao cijeloga jednog tečaja. Želim samo upozoriti na neke aspekte koje moramo imati u vidu dok govorimo o ovom otajstvu, s posebnim naglaskom na euharistijski odgoj i stav samog svećenika o kojem najviše ovisi odgoj vjernika, posebno u odnosu na sv. misu.

Neophodno je potrebno naime da najprije svećenik bude dobro upoznat s naukom Crkve, kako bi onda mogao u zgodno i nezgodno vrijeme, sa svom strpljivošću i zdravom naukom (usp. 2 Tim 4, 2) voditi narod Božji »da se vlada prema ovom misteriju tako da postigne ono znanje i svetost koju je Koncil postavio pred Crkvu kao zadatak« (čl. 2).

Uočiti duhovni teren i bit problema

Pastoralni radnik treba najprije da upozna teren na kojem radi, mentalitet vjernika, stupanj vjere, obraćenosti, poučenosti, zajedništva . . . , da bi znao odakle će početi.

Koncil jasno upozorava da »ljudi prije negoli mogu pristupiti liturgiji potrebno je da budu pozvani k vjeri i obraćenju«; da »upoznaju jedinoga Boga i onoga koga on posla, Isusa Krista, te se čineći pokoru odvrate od svojih putova. I vjernicima mora Crkva uvijek propovijedati vjeru i obraćenje« (SC 9).

Na žalost, ima župa u kojima se »vjernici« rugaju onima koji pristupaju sv. pričesti; u nekima župama Kruh života blaguju jedino bake i djeca; ima i takvih župa u kojima se pričešćuju mnogi, ali uz rijetke ispovijedi; nije rijetkost da i oni koji se pričešćuju žive u svađama, kavgama i neprestanim psovkama; dagađa se da neki turisti redovito idu na nudističke plaže i odmah zatim se pričešćuju na sablazan drugih; nije ni potrebno spominjati da ima »godišnjaka« koji odmah nakon svoje uskrsne pričesti reknu i misi i crkvi: »Zbogom do dogodine!« Koliko ima takvih, to najbolje znaju svećenici koji rade u pastvi. Pričesti bez obaveza, bez odgovora, bez mijenjanja života, bez poboljšanja međuljudskih odnosa, bez ikakve volje i želje za stvaranjem zajedništva, čisto individualistički shvaćene (ja i Bog)! Zna se često čuti: »Najbolje je s nikim ne imati posla, onda si miran«. S pravom se onda možemo pitati: Da li su takvi pričesnici uopće vjernici, »fideles«, oni koji su uzvjerovali Kristu, ili su se zadržali samo na nivou prirodne religije? Da li su uopće »obraćeni«? Da li su ikada u životu učinili ono što krštenje traži: životno opredjeljenje (optio fundamentalis) za Isusa Krista? Što istom reći od sv. potvrđi? Svjesnom i angažiranom svjedočenju? Zašto taj stalni život u grijehu, bez milosti, bez Duha? A ipak smo pozvani u svjetlo, da budemo nova stvorenja u Kristu, da »ostanemo« u Kristu; da budemo »rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, narod stečeni da navještamo djela Onoga koji nas pozva« (1 Pt 1, 9), a ne da budemo minimalisti i da plediramo za »Crkvu grešnika«.

Nije dovoljno ljude sakramentalizirati, nego ih treba i evangelizirati! Jedan primjer to potvrđuje. Dolaze zaručnici na vjenčanje. I on i ona

redoviti polaznici sv. mise i nekoć vjeronauka. Prije nego sam počeo o ženidbi, upitah zaručnika: »Recite mi, tko je Isus?« »Pustite me, odgovori on, išao sam ja na vjeronauk!« »Znam da ste išli, pa baš zato...« -- inzistirao sam. Napokon je progovorio: »Pa, to je bio neki čovjek koji je živio u davno doba...!«

Od tada sam svaki put zaručnike najprije pitao o Isusu. Kod mnogih sam se uvjerio da im je Isus malo poznat. Bez poznavanja Isusa, ne može ga se prihvatiti u vjeri, a da i ne govorimo o obraćenju i o životu u Duhu. Ipak su svi oni uglavnom bili poučavani i evangelizirani, na vjeronauku i u crkvi. Ali pouku nisu apsorbirali, nije bilo odgovora vjere, jer na vjeronauk se »moralo« ići, i na misu također, bez dovoljne svjesnosti, voljnosti i odgovornosti, a bez toga pouka se ne prihvaća, obraćenje pogotovo.

Nije onda čudo da su im mise dosadne, pričesti sterilne i da polagano napuštaju crkvu i sakramente. Znamo da sakramenti ne djeluju »ex opere operato« ako nema vjere, obraćenosti srca, nutarnjeg raspoloženja, ako uzmanjka ono »ex opere operantis«.

Sv. Otac je prije nekoliko godina upozorio na raznolikost vjernika: *rubni, simpatizeri, katekumeni, povremeni i svjesni* (praktikanti), istaknuvši da nisu svi zreli za sakramente, posebno ne za Euharistiju, premda ih sve treba prihvaćati s ljubavlju.

Dekret o službi i životu prezbitera (*Presbyterorum ordinis*) ističe »kako presveta Euharistija sadrži svekoliko duhovno dobro Crkve... i kako se pokazuje kao izvor i vrhunac cjelokupne evangelizacije: katekumeni se pomalo privode udioništvu na Euharistiji...« (PO 5). U vjeri nezreli vjernici trebaju se također smatrati *quasi-katekumenima* i zato bi ih se moralo *malo-pomalo* uvoditi u Euharistiju. To praktično znači: trebaju najprije svjesno i voljno obnoviti svoje krštenje i potvrdu, da bi im se potom mogla davati Euharistija. No, težište je na pitanju: *kako to izvesti?* O tom opširno govori Dekret o inicijaciji odraslih.

Inicijacija je postupno i progresivno uvođenje u kršćanstvo (krštenje, potvrdu, Euharistiju). To je put koji nam u susljednim etapama treba prevaliti do zrelog kršćanskog života, tj. do dubokog obraćenja mentaliteta, pogleda na svijet i ponašanja. Euharistija je vrhunac takva života. Ona treba prodrijeti u sve aspekte i u sve momente života i djelovanja kršćanina, treba da bude motiv koji rasvijetljuje i misli i odluke, treba da duboko utječe na ponašanje i međuljudske odnose.

Na žalost, mnogi su zbog nedovoljne i nesolidne inicijacije došli do tog vrhunca kao po »uspinjači«, a ne vlastitim nogama solidne inicijacije. Stoga je za mnoge Euharistija kao nedjeljni izlet, kao epizoda bez ikakve obaveze. Smijemo li se onda zavaravati da »tout va très bien« ako se mnoštvo samo skupi na euharistijsko slavlje? Ne bi li bilo bolje razoriti sva »mehanička postrojenja« i krenuti korak po porak na naporan i pročišćujuć put do trajne preobrazbe čitava života? Inicijacija odraslih je

taj put. Istina, taj je put težak i naporan, ali je »conditio sine qua non« da se uđe u euharistijski misterij i da se prihvate sve obaveze koje iz njega proizlaze (usp. L. M. Pignatiell, *L'iniziazione all' Eucharistia e il cammino di fede*).

Euharistijski odgoj započeti od svećenika

Sama narav stvari traži da odgojitelji i učitelji ostvare u vlastitom životu ono u čem druge poučavaju i odgajaju. Svećenik je usko povezan s Euharistijom i poučava Božji narod kako treba nju slaviti, častiti i blagovati. Stoga je nužno potrebno da najprije on sam bude odgojen za Euharistiju. Koncilski i pokoncilski dokumenti to jasno ističu. Od svećeničkih pripravnika Koncil traži: »Neka tako proživljavaju vazmeno otajstvo da u nj znadu uvoditi narod koji će im biti povjeren. Treba ih poučiti da traže Krista u vjernom razmatranju Božje riječi, u djelotvornom sudjelovanju u svetim otajstvima Crkve, osobito u Euharistiji . . . « (OT 8). Svećenicima Koncil doziva u pamet kako »kao službenici svetoga — napose u žrtvi mise — na osobit način vrše ulogu Krista koji je samoga sebe predao za žrtvu da posveti ljude. Zato su pozvani da nasljeđuju ono što vrše . . . Tako, dok se prezbiteri sjedinjuju s činom Krista svećenika sebe potpuno dnevno predaju Bogu . . . (PO 13).

U vezi s tim Uputa kaže: »Za gajenje pravilnog izvođenja svetih čina i aktivnog sudjelovanja vjernika nije dosta da službenici samo pravilno obavljaju svoju funkciju, prema propisima liturgijskih zakona. Oni se moraju tako vladati da samim držanjem usade smisao i osjećaj za sveto« (čl. 20).

U navedenim citatima naglasak nije toliko stavljen na vanjsko držanje koliko na »sjedinenje s činom Krista svećenika« i na »potpuno dnevno predanje Bogu«. Vanjsko vladanje naime i uspješni odgoj moraju se temeljiti na unutarnjem djelotvornom sudjelovanju u svetim tajnama.

U tom se krije nekoliko stvari koje bi svećenik trebao neprestano imati pred očima:

- Svećenik je stvarni sudionik u Kristovu vječnom svećeništvu.
- Svećenik je u Otajstvenom Tijelu protagonist velikih nadnaravnih činjenica i događaja.
- Svećenik mora biti hostija (žrtva) koja se svjesno i voljno s Kristom predaje i žrtvuje za spas svijeta.
- Svećenik mora biti aktivni sudionik otkupljenja u zajedništvu s Kristom, a ne odvojen od njega smatrajući da može vlastitom inteligencijom i aktivnošću spasavati duše.
- Krist hoće da svećenik bude graditelj, a ne rušitelj njegova kraljevstva u dušama.
- Krist od svećenika traži ljubav i žrtvu, svijest odgovornosti i angažiranosti kod obavljanja uloge koju ima u Otajstvenom Tijelu.

Imajući sve to u vidu, *euharistijski odgoj svećenika sastojao bi se u svjesnom i stvarnom sudjelovanju u Kristovoj žrtvi. Ne u vanjskom formalizmu, već u sjedinjenju s Kristom u divnoj i uzvišenoj stvarnosti — svetoj misi.*

Svećenik najviše sudjeluje u Kristovu svećeništvu upravo onda kad se sjedinjuje s Kristom prikazujući se zajedno s njim nebeskom Ocu. To sjedinjenje s Kristom i potpuno predanje trebalo bi doći do izražaja najviše u sv. misi. Ali ne samo u sv. misi, nego bi to trebalo predhoditi svaku svećeničkovu aktivnost. Svakako, svećenik može obnoviti sebe i druge jedino kao molitelj i kao svjesni čimbenik u uskoj povezanosti s Kristom.

Sv. misa središte svega pastoralnog djelovanja

Uputa najviše naglašava da »kateheza o euharistijskom misteriju treba težiti za tim da vjernike uvjeri da je svetkovanje Euharistije istinsko središte cjelokupnog kršćanskog života, kako na razini sveopće Crkve tako i u njezinim mjesnim zajednicama« (čl. 6).

Da bi naše pastoralno djelovanje zaista vodilo vjernike vrhuncu kršćanskog života — Euharistiji, potrebno je naglašavati da je sv. misa:

- zajedništvo (koinonia) s Bogom i s braćom;
- žrtva po koj Kristova žrtva na križu biva trajnom;
- spomen - čin Kristove smrti i uskrnuća;
- sveta gozba, koja predskazuje eshatološku gozbu.

Toj stvarnosti sv. mise čovjek treba odgovoriti tako da se po ljubavi poveže s Kristom i zajedno s njim prikaže nebeskom Ocu. Bez toga čovjekova odgovora, Euharistija ne postizava svoje svrhe, nema euharistijskog života. Da bi se pak čovjek sjedinio s Kristom i predao nebeskom Ocu, potrebno je u odgoju stavljati naglasak na:

- *nevidljivo* jedinstvo zajednice, koje se postizava unutarnjim obraćenjem, životom u Duhu i milosti;
- *vidljivo* jedinstvo, koje se očituje okupljanjem zajednice na bogoštovne čine i aktivnim sudjelovanjem u njima;
- *nedjeljno* misno slavlje i sv. pričest, kao izraz punijeg zajedništva i s Bogom i s braćom;
- *djela ljubavi*, kao izraz zajedništva izvan bogoštovnih čina.

U poslu ostvarivanja istinskog zajedništva veliku ulogu ima Duh Sveti, što je izraženo i u Euharistijskim molitvama. Stoga je potrebno naglašavati, i djeci i odraslima, tu ulogu Duha Svetoga, kako bi se otvorili djelovanju samoga Duha.

Za doživljaj euharistijskog slavlja važan je i ambijent: ures i čistoća crkve, posebno oltara, odjeća svećenika i ministranata, pjevanje, čitanje, vladanje ministranata, pomagala za pjevanje i praćenje mise, plakati i razne obavijesti...

Ispravno shvaćanje euharistijskog slavlja

Uputa i drugi crkveni dokumenti jako ističu da u slavljenju Euharistije treba doći do izražaja autentična molitva, a ne ritualizam; ritamska konteplativnost, a ne mehaničke radnje; prikladna kreativnost, a ne samovolja.

Autentična molitva, a ne ritualizam

Od kada je celebracija prestala biti življenja stvar, u njoj je sve više prevladavao *ritualizam*. Ritualizam daje preveliku važnost vanjskom odvijanju obreda i točnoj deklamaciji tekstova, kao da to ima vrijednost u sebi. U skrajnoj liniji, ritualizam prelazi u *formalizam*. Formalizam pak ne gleda na smisao obreda nit nastoji da ga otkrije. Njemu je najvažnije da se obredi točno izvrše. Još se manje brine da obredima dade unutarnji sadržaj, jer vjeruje da se njihovim točnim izvođenjem osigurava slava Božja i spas čovjeka. Da je takav mentalitet kod obavljanja liturgijskih čina neispravan, sasvim je očito. Krist je jako napadao takav mentalitet u bogoštovlju svojih suvremenika.

Znakovi i simboli u liturgiji, međutim, samo su vidljiva sredstva koja imaju dvostruku svrhu: 1. po njima se uprisutnjuje i dohvaća misterij koji se slavi; 2. po njima se izrazuje i stimulira religiozni doživljaj, tijelo se pridružuje unutarnjim pokretima duha.

Ako će obred biti istinit, on mora biti *nečiji*, tj. mora zahvaćati konkretnog čovjeka, »položenog u situaciju«, kako se danas kaže. Inače obred ne služi ni Bogu ni čovjeku: Bogu, jer se on ne slavi formalističkim činima; čovjeku, jer formalistički čin nije izraz životnog opredjeljenja.

Obred naime nije svrha samome sebi. Istinski kult proizlazi iz čovječjeg srca i diže se od Boga služeći se pri tom odgovarajućim znakovima i simbolima. Stoga je čovjekovo srce onaj prvi i pravi oltar na kojem se konsumiraju plodovi celebracije i na kojem se Boga slavi. Izvanjsko vršenje obreda i sudjelovanje u njima samo je znak onoga unutarnjeg sudjelovanja. Iza svakoga izvanjskog pokreta i izgovorene formule mora stati unutarnji odgovarajući stav. Jedino tada liturgija postaje autentična molitva a simboli imaju svoj smisao.

Prema tome, beskorisno je:

- prati ruke, ako s tim nije spojena želja za unutarnjim čišćenjem;
- piti iz kaleža, ako to ne izražava spremnost izvršiti volju Očevu;
- dizati ruke, ako s tim po Kristu ne nudimo Ocu vlastiti život kao duhovnu žrtvu;
- pružati ruku u znak mira, ako smo u zavadi s drugima.

Istina, sakramentalni znak ima vlastitu učinkovitost, djeluje »ex opere operato«, kako kažu teolozi. No, to ne znači da oni djeluju na automatski

i mehanički način. Naprotiv, nužno se traži i dispozicija sa strane onih koji ih slave, ono što teolozi nazivaju »opus operantis«. Ta dispozicija je u stvari otvaranje prema Božjem daru. Učinkovitost svetih tajna ovisi i o dispoziciji onih koji ih slave.

Ritamska kontemplativnost, a ne mehaničke radnje

Euharistijsko slavlje ne smije biti skup mehaničkih radnji, nego se obredi moraju ritmički prožeti meditacijom. U mehaničkoj radnji pojedini dijelovi se nižu jedan za drugim po principu: što brže to bolje. Čini se, na žalost, da u celebriranju mise često upravo to prevladava: obredi se nižu jedan za drugim kao montažni dijelovi, i to sa svom brzinom.

Istina, liturgijskom reformom mnogi su obredi sv. mise skraćeni i pojednostavljeni. Svrha toga, međutim, nije da se celebracija skрати pod svaku cijenu, već da joj se dade prostora za *dublju molitvu*, da poprimi *kontemplativni ritam*. Da bi se ostvario taj ritam, obnovljeni obred sv. mise pruža odgovarajuća sredstva. Evo nekoliko tih sredstava:

a) *Upozorenja celebranta*, koja ne smiju biti tumačenje obreda već uvod u molitvu na mistagoškoj liniji, tj, pomoći vjernicima da se susretnu s Kristom, da s njim razgovaraju i da se zajedno s njim prikažu Ocu.

b) *Homilija* bi trebala ostvariti evanđeosku toplinu, trebala bi biti radostan navještaj, sličan onom Marije Magdalene kad je poletjela javiti apostolima da je vidjela uskrslog Gospodina. Na taj način se u sakupljenoj zajednici stvara toplina vjere koja je sposobna zahvatiti nutrinu pojedinaca.

c) *Pauze u šutnji* predviđene su:

- poslije poziva na čin pokajanja,
- poslije poziva na molitvu,
- poslije pojedinih čitanja,
- poslije pričesti.

Te pauze u šutnji spadaju među integralne dijelove misnog slavlja. Svrha im je da pomognu pojedincima susresti se s uzvišenom stvarnošću koja se slavi, da u ljubavi osluškuju poticaja Duha, da izraze želje svoga srca, da svoje osobno sudjelovanje usklade s onim zajedničkim.

Tako shvaćene pauze u šutnji nije »izgubljeno vrijeme« već imaju vrlo veliku ulogu. Upravo po njima trebalo bi izbjeći mehaničko djelovanje a ostvariti što aktivnije osobno sudjelovanje i čitavo slavlje ostvariti kao ritmički rasporednu kontemplativnu molitvu.

Uravnotežena kreativnost, a ne samovolja

Obnovljena liturgija daje mogućnost kreiranja u pojedinim stvarima. Svrha je toga da se obred što više upriliči konkretnoj zajednici i konkretnim prilikama. Kod toga je potrebno paziti na dvije stvari: ostati u gra-

anicama postojećih normi i izbjeći fiksizam. Dužnost da se ostane u granicama postojećih normi isključuje samovolju u liturgiji, a izbjegavanjem fiksizma stavlja se odgovornost na svakog pojedinca, posebno na predvodnike obreda. Stoga je potrebno, s jedne strane, mudrom inventivnošću koristiti kreativne prostore koje nam nudi obnovljena liturgija, a s druge strane, poštivati strukturalne zakone koji odražuju narav samog obreda. Za takvu kreativnost bez sumnje je potrebno imati ne samo uvid u potrebe konkretnog skupa, već i duboku religioznost, evanđeoski duh i duh crkvenosti.

Prema tome, dobro kreirati može samo onaj tko uvijek ima pred očima da liturgija mora biti:

— *kontemplativna*, tj. da pogledom vjere uoči Kristovo otajstvo, nad njim se divi i iskazuje mu hvalu;

— *u službi vjere*, tj. da ona odražuje vjeru Crkve u svim njezinim dimenzijama i da odgaja kršćanina za zrelu i punu vjeru;

— *komunitarna*, tj. bez primjese personalizma;

— *univerzalna*, tj. da je lokalna zajednica otvorena prema kato-
licitetu.

Da bi se ostvarila takva kreativnost u liturgiji općenito, posebno u misnom slavlju, potrebno je prije svega *oživjeti obrede i pokrete* ili *animirati celebraciju*, slično kao što glumac oživljava tekst koji glumi ili kao što dirigent oživljava skladbu koju orkestar izvodi. Niti glumac piše novi tekst niti dirigent novu skladbu, ali i jedan i drugi u njih unose svoje intuitivne i kreativne sposobnosti. Na taj način djelo drugoga postaje i njihovo djelo. Oni su ga zapravo oživjeli.

Slično se treba ostvariti i u liturgiji, premda ona nije niti gluma niti umjetnički komad. Ono što treba naučiti iz te dvije analogije jest onaj napor da se božanska stvarnost, koja je prisutna u liturgiji, odrazi u vlastitim kretanjima i riječima, tj. da i kretanje i riječi izlaze iz srca. Tako obredi postaju autentični, a izgovaranje Božje riječi poprima novi ukus.

Osim animiranja celebracije, potrebno je *koristiti i prostore kreativnosti*. Obnovljena liturgija naime pruža mogućnost kreiranja ne samo u bogoštovnim činima koji nisu strogo liturgijski (pokornička slavlja, služba Riječi, razne pobožnosti, procesije, blagoslov s Presvetim) već i u onim strogo liturgijskim (sv. misa, sakramenti). Potrebno je koristiti te mogućnosti u danim granicama da se bogoštovlje što bolje upriliči konkretnoj zajednici i da pojedinci što aktivnije sudjeluju u samom slavlju.

Ovdje se osvrćemo samo na mogućnost kreiranja u misnom slavlju. Tu ima dosta prostora za kreativnost. Danas je velika *mogućnost izbora* misnih formula, čitanja, molitava, psalama, pjesama, a sve sa svrhom da se odabere ono što odgovara duhovnoj razini i potrebama konkretne zajednice u datom momentu.

Časovi šutnje tokom misnog slavlja pružaju mogućnost da sudjelovanje bude punije, da se dade oduška pokretima vlastitog srca, da se izrazi intimna osobna molitva.

Mogućnost kreiranja dolazi do izražaja osobito u upozorenjima, homiliji i molitvi vjernika.

Upozorenja, koja su rezervirana celebrantu, predviđena su na četiri mjesta u misnom slavlju: na početku celebracije, kao uvod u misu; prije pojedinih čitanja, da se prisutne pripravi na slušanje i razumijevanje teksta; prije prefacije, da se skup uvede u euharistijsku molitvu; prije otpusta zajednice, da pojedinci ostvare u životu ono što su naučili i doživjeli kod mise. Ovim upozorenjima mogu se nadodati još dva: prije pokajničkog čina, ako se nije spojio s onim na početku celebracije, i prije Očenaša, da bi ga se molilo u sinovskom duhu.

Upozorenja imaju cilj da prije određenog dijela misnog slavlja privuku pažnju prisutnih, da animiraju skup, da potaknu na molitvu i kontemplaciju. Upozorenja dakle ne smiju biti dosadne didaskalije već proročki poticaj.

Da bi upozorenja postigla svoj cilj, riječi moraju biti jasne i kratke; ne upotrebljavati uvijek iste riječi i po istom kalupu, već naći uravnoteženi izbor; riječi moraju izlaziti iz srca, da prisutne zahvate.

Homilija mnogo upliva na kvalitet celebracije. Ona bi trebala biti na temelju misnih tekstova, ali ne u smislu površnog prepričavanja misnih čitanja. Naprotiv, ona mora sadržavati solidnu teološku nauku i poruku koja se odnosi na sakupljenu zajednicu.

Molitve vjernika trebale bi biti odobrene od Ordinarija, posebno one koje se mole na nedjeljnim i drugim svečanim misama. Vjernici pak ne samo da mogu moliti te molitve, već i sami smiju u posebnim zgodama izgovarati već pripremljene ili spontane molitve. Vjernici naime u bogostovlju nisu objekt već kreativni subjekt. No, izgovaranje spontanih molitava sa strane vjernika dolazi u obzir samo u zrelim i pripremljenim zajednicama, u slavljinama s posebnim grupama i u posebnim zgodama. Ipak bi po sebi bilo normalno da se kod svakog misnog slavlja prisutni aktiviraju u molitvi vjernika. Stoga bi odgovorni to trebali proučavati i pokazati na koji bi se način moglo ostvariti.

Nekoliko prijedloga za pastoralnu praksu

a) Treba ozbiljno misliti na euharistijsku inicijaciju odraslih

Sakramentalizacija nužno traži katehizaciju, evangelizaciju. Prije podijeljivanja bilo kojeg sakramenta ljude treba poučiti u vjeri. Posebno to treba učiniti kad se radi o Euharistiji, jer je ona »izvor i vrhunac cjelokupne evangelizacije« (PO 5). Euharistija sadrži bit Radosne vijesti. Ona nije samo navještaj te Radosne vijesti već i događaj, ostvarenja našeg spasenja, ukoliko je spomen - čin Kristove muke i smrti na križu.

Slavljenje bilo kojeg sakramenta, posebno Euharistije, potrebuje vjeru. Za vjeru nije dovoljno »znati činjenicu«, znati vjerske istine, nego

ih je potrebno sprovesti u život. Vjerske istine trebaju zahvaliti i preobraziti čovjeka, dati novi smisao čitavom životu i djelovanju. Veliki je dakle raspon između znati i vjerovati.

Razumljivo je onda da nije dovoljno bilo kakva pouka da bi se Euharistija mogla slaviti u punom smislu riječi. Tu je potrebna solidna i preobrazujuća evangelizacija, odnosno inicijacija.

Već smo upozorili da su mnogi vjernici nezreli i da su mnogi olako došli do vrhunca kršćanskog bogoštovlja, do Euharistije. Stoga se pokazuje nužno potrebnim uvesti inicijaciju odraslih, bilo u sklopu opće kršćanske inicijacije, bilo u vremenu pred vjenčanje, bilo u pripravi za prvu sv. pričest i potvrdu — obuhvativši tu i roditelje djece kao i njihove kumove, bilo kroz razne molitvene i karizmatske grupe.

U tom poslu redovito je potreban polagan hod u više etapa. Razne etape trebalo bi ispuniti slijedećim sadržajima:

— Prva etapa: *slušanje Riječi*. Ovdje bi pouka ili kateheza trebala najviše doći do izražaja.

— Druga etapa: *oživotvoriti krštenje*. U ovoj etapi trebalo bi pobuditi svijest o uzvišenosti i zahtjevnosti krštenja te pobuditi volju da se to sprovede u život. Ako se ne živi krštenje, ne može se živjeti ni Euharistija.

— Treća etapa: *ostvarenje sveopćeg bratstva*. To se ostvaruje kroz bratsku crkvenu zajednicu i probuđivanjem svijesti o pripadnosti Božjem narodu.

— Četvrta etapa: *ostvarenje liturgijskog zajedništva*. Međusobno bratstvo i svijest o pripadnosti istom Božjem narodu i istoj Crkvi dolazi do izražaja najviše u zajedničkom liturgijskom slavlju. Tu se i osobne molitve i predanja združuju s Kristom i s ostalim članovima Mističnoga Tijela. Tako je liturgijsko zajedništvo vrhunac zajedništva.

— Peta etapa: *misijsko djelovanje ili apostolat*. Ostvarenje kršćanstva u osobnom životu i u životu zajednice pruža svjedočanstvo drugima i stimulira na apostolat. Tek kad pojedinci i pojedine zajednice dođu u tu fazu, možemo govoriti o zrelih kršćanima. Sve bi to trebalo ostvariti inicijacijom.

Da bi se ostvarila takva inicijacija, potrebna je *čvrsta volja*, i kod vjernika i još više kod odgovornih (svećenika i biskupa), da se Euharistiji dade ono mjesto koje joj i pripada u životu kršćanina u Crkvi i u sakramentalnoj ekonomiji. Osim toga trebalo bi *odgađati sakramente* onima koji još nisu dovoljno zreli u vjeri i komunitarnom životu. Napokon, trebalo bi *koristiti iskustva katekumenskih i drugih zajednica* koje u tom imaju uspjeha.

Mora nas veseliti činjenica da se danas zaista osjeća potreba za solidnom inicijacijom odraslih kako bi se daljnjim vjerskim obrazovanjem sve više shvatio neprocjenjivi dar krštenja u svom njegovu dometu. Jedino pod tim uvjetom moći će se slaviti Euharistija u punom smislu. Zbog toga Sv. otac Pavao VI. na generalnoj audijenciji 12. I. 1977. reče: »U Pracrkvi je katekumenat prethodio krštenje, danas bi on u pojačanoj mjeri trebao slijediti taj sakrament.«

b) *Povremeno celebrirati meditativnu misu s grupama zrelijih vjernika*

U takvim misama trebalo bi iskoristiti sve mogućnosti koje pruža obnovljeni obred. Naravno, to zahtijeva solidnu pripravu. Takve mise mogle bi se celebrirati s molitvenim grupama, s mladima, s onima koji obavljaju duhovne vježbe, po kućama nepokretnih bolesnika.

c) *Udruga prijatelja Euharistijskog Isusa*

Kod nas su skoro sve nekadašnje nabožne udruge ili bratovštine dokinute ili nestale. To se dogodilo i s Bratovštinom presv. Oltarskog Sakramenta. Ako u kojoj župi još i postoji ta Bratovština, ima vrlo malo članova, i to uglavnom starijih muškaraca. Premda je ta Bratovština imala svojih pozitivnih strana, ipak danas nije podesna za prisniji euharistijski život zbog svoje pretjerane navezanosti na formalizam, vanjštinu, parade.

Ipak su nam potrebna nabožna društva da bi se produbljivao vjerski život, posebno kad se radi o Euharistijskom otajstvu. Nedjeljna misa nije dovoljna. Potrebna je udruga zrelijih kršćana koja bi stvorila drukčije ozračje, imala mogućnost razgovora i prisnijega zajedničkog hoda, ali tako da dođe do izražaja i vlastita osobnost, i vlastito svjedočenje vjere, i spontana angažiranost.

U tom smislu bilo bi potrebno obnoviti nekadašnju Bratovštinu presv. Oltarskog Sakramenta pod imenom »Udruga prijatelja Euharistijskog Isusa«. Koncil je upozorio na potrebu »posadašnjenja« starih i uspostavu novih struktura koje bi odgovarale našem vremenu. Sv. Otac Pavao VI. govorio je na Tijelovo 1975. god. pred predstavnicima raznih Bratovština presv. Oltarskog Sakramenta sakupljenim iz cijelog svijeta o potrebi posadašnjenja tih Bratovština u smislu da se više daje naglasak na nutrinu i življenje Euharistijskog otajstva nego na vanjštinu. Na Zapadu su počeli živjeti novi oblici tih pobožnih Udruga.

Bilo bi potrebno i kod nas to oživjeti. Budući da se radi o centralnom Otajstvu vjere i ljubavi, trebalo bi sve podržati što može uvećati vjeru i ljubav i što može jače povezati vjernike oko Euharistije — toga središnjeg Otajstva naše vjere. Udruga prijatelja Euharistijskog Isusa mnogo bi tome doprinijela sustavnom katehezom o Euharistijskom otajstvu na svojim mjesečnim sastancima, aktivnijim sudjelovanjem u misnom slavlju, češćim pričešćivanjem i posjećivanjem Presv. Oltarskog Sakramenta.

Da bi se ustanovila Udruga prijatelja Euharistijskog Isusa u pojedinim župama, potrebno je o tome često govoriti, povezivati one koji pokazuju zanimanje i dobru volju za tu stvar, primati one koji su prikladni za to i koji se za to odlučuju sasvim slobodno. Za početak nije važan broj. Bilo bi dobro da i naši oci biskupi potiču vjernike za tu stvar i da sa svojim svećenicima o tome razgovaraju kako bi unapređivali tu Udrugu.

Ako se u pojedinim župama osnuje ova Udruga, razborito vodi i animira, bit će to živa jezgra iz koje će strujiti istinski vjerski život u župi. Tu će se Božji narod duhovno hraniti i čeličiti, moliti za braću koja su u opasnosti da izgube vjeru i davati zadovoljštinu za grijeh svoga naroda.

Uvjerenja sam da su danas Udruga prijatelja Euharistijskog Isusa i sponatne molitvene, grupe, najpodesnije »strukure« za produbljivanje vjere, sakramenta, krštenja, molitve, komunitarnosti, za jače proživljavanje Euharistijskog otajstva, koje je »središte svega kršćanskog života« (Uputa, čl. 1).

»Crkva svetkuje vazmeno otajstvo svakog osmog dana, koji se s pravom naziva danom Gospodnjim ili nedjeljom. To biva prema apostolskoj predaji koja potječe od samog dana uskrsnuća Kristova. Tog su se dana vjernici dužni sastati zajedno, da slušaju Božju riječ i da sudjelujući kod euharistije obave spomen - čin muke, uskrsnuća i proslave Gospodina Isusa te da zahvaljuju Bogu koji ih 'uskrsnućem Isusa Krista od mrtvih nanovo rodi za živu nadu' (1 Pt 1, 3). Stoga je nedjelja prvotan blagdan koji se ima predlagati i uporno preporučivati vjerničkoj pobožnosti, da bude i dan radosti počinka od posla. Neka joj se druga slavlja, osim doista najznačajnijih, ne pretpostavljaju, jer je ona temelj i jezgra čitave liturgijske godine.«

(II. vat. sabor, »Sacrosanctum Concilium, br. 106)
